

Riina Sikkut
Terviseminister
Sotsiaalministeerium
info@sm.ee

Teie: 20.07.2023, nr 1.2-2/94-1

Meie: digitaalalkkirjas nr 1-8-2/23/22

Arvamus ravikindlustuse seaduse täiendamise seaduse eelnõule

Lp Riina Sikkut

MTÜ Lastekaitse Liit tänab Sotsiaalministeeriumi võimaluse eest esitada arvamus ravikindlustuse seaduse täiendamise seaduse eelnõule (edaspidi tekstis nimetatud ka *eelnõu*). Lastekaitse Liit toetab eelnõu ja avaldab hea meelt, et **eelnõu pakub pikalt oodatud lahenduse kitsaskohale seoses vajadusega muuta vanemahüvitise järgne haigus-ja hooldushüvitise arvestamise regulatsioon õiglasemaks.**

Lastekaitse Liit on antud temale korduvalt osundanud, muu hulgas esitades Sotsiaalkaitse-ministrile ja Riigikogu sotsiaalkomisjonile septembris 2022 pöördumise „Tagada väikelaste vanemate õiglasem kohtlemine – ettepanek ravikindlustuse seaduse muutmise algatamiseks“¹, osaledes 25.10.2022 kõnega Riigikogu sotsiaalkomisjoni korraldatud arutelul seoses kollektiivse pöördumisega „Haigekassa hüvitised peale vanemahüvitist korda!“², ning ka meedias antud teemal sõna võttes³. Samuti tegi Lastekaitse Liit detsembris 2022 ettepaneku⁴ erakondadele lisada valimisprogrammidesse lubadus: *Tagada väikelaste vanemate õiglasem kohtlemine – muuta ravikindlustuse seadust osas, mis puudutab vanemahüvitise järgselt haigus-ja hooldushüvitiste regulatsiooni*. Positiivne on tõdeda, et lubadus leidis kajastamist nii koalitsioonierakondade kui ka ühe opositsioonierakonna valmimislubadustes⁵.

Lastekaitse Liit on oma senistes temaatilistes arvamustes sedastanud, ning kinnitades sama ka käesolevas arvamus, et kehtiv hooldushüvitise maksmise kord on väikelastega perede suhtes ebaõiglane. Kui muidu makstakse haige lapse hooldamise eest kindlustatule 80 protsenti tema päevatulust, võttes aluseks eelmise kalendriaasta sissetulek, siis vanemahüvitiselt sotsiaalmaksu ei võeta ja arvestuse aluseks on töötasu alammäär. Lapsevanemad kaotavad lapsehoolduspuhkuselt tulles hooldushüvitise päevarahas mitmekordselt⁶ võrreldes olukorraga,

¹ Loe lähemalt: <https://www.lastekaitseliit.ee/et/2022/09/poordumine-tagada-vaikelaste-vanemate-oiglasem-kohtlemine-ettepanek-ravikindlustuse-seaduse-muutmise-algamiseks/>

² Loe lähemalt: <https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/11/Kone-Riigikogu-sotsiaalkomisjonis-25.10.2022.pdf>

³ Vaata lähemalt: <https://www.err.ee/1608775552/lastekaitse-liit-soovib-vaikelaste-vanemate-oiglasemat-kohtlemist> ja <https://www.err.ee/1608775567/vaikelaste-poetamisel-nappi-huvitist-saavatele-vanematele-terendab-lootus>

⁴ Loe lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2023/01/1-8-2-22-48-Lastekaitse-Liit-ettepanekud-erakondadele-Eesti-laste-oiguste-ja-heaolu-tagamiseks_0.pdf

⁵ Loe lähemalt: <https://www.lastekaitseliit.ee/et/2023/03/mtu-lastekaitse-liit-ettepanekud-koalitsioonilepingusse/>

⁶ Näiteks 2021. aastal oli alammäär 19,47 eurot, samas kui vaadata lapsevanemate sissetulekuid keskmise vanemahüvitise suurus järgi (1401 eurot naistel ja 1768 eurot meestel 2021. aastal), oleks nende päevamäär 37

kui nad saaksid hooldushüvitist oma eelneva palga järgi. Statistika kohaselt haigestuvad lapsed kõige rohkem aga just esimestel lasteaia aastatel, st töövõimetuslehtede võtmise vajadus on siis suurim. Hooldushüvitise eesmärgiks on pakkuda asendussissetulekut lähedase hooldusvajadusest tuleneva ajutise töövõimetusperioodil. Paraku näitavad Tervisekassa andmed, et ca pooled töövõimetuslehed võetakse just 2-4-aastaste laste hooldamiseks, mis üle pooltel juhtudel maksatakse alammääras või alla selle. Haige lapsega koju jäämine või ka vanema enda haigestumine mõjutab olulisel määral pere sissetulekut ja majanduslikku toimetulekut. Eriti haavatavad on üksikvanemad, kus puudub alternatiiv, et lapsega saab hoolduslehele jääda teine vanem. Kusjuures tuleb arvestada ka asjaolu, et üksikvanematest koges Statistikaameti kohaselt 2022. aastal 32,7% suhtelist vaesust⁷. Seega stressile, mida põhjustab lapse lasteaiaaega kohanemise aeg, lisandub veel stress töölt kõrvale jäämise pärast, sh üliväikese hooldushüvitisega. **Lapsevanem peab kandma enda ja oma lapse tervise eest hoolt, seega ükski vanem ei tohiks olla kunagi mõjutatud rahalistest valikutest, st kas jääda või mitte jääda haigus- või hoolduslehele. Lapse õiguste vaatest ei ole eelviidatud põhjustel mitte kojujäämise otsus lapse parimates huvides.** Ei lapse enda kui ka lastekollektiivi vaatest, kuhu laps haigena viiakse. Parima huvi kontseptsioon, millest alates 1991 kui Eestis hakkas kehtima ÜRO Lapse õiguste konventsioon, peame alati ja igas lapsi puudutavas otsuses lähtuma.

Samas tuleb arvestada ka ahelreaktsiooniga, st kui väikelaps on pidevalt haige, on lapsevanem ka järgmisel aastal kehvas seisus, kui tal läheb vaja haigus- või hoolduslehte, sest ka hooldushüvitisi ei maksustata sotsiaalmaksuga. Sealjuures on mõju veelgi kaugemale ulatuv – nii palgalõhe, kui ka naiste karjäärikatkestused (nt laste sünd, hoolduskohustuse täitmine (sh omaste hooldajad ja puuetega lastega kodus on reeglina naised)) toovad endaga kaasa naiste väiksema pensioni tulevikus.

Töö- ja pereelu ühitamine ei ole vaid inimese isiklikku elu mõjutav probleem, vaid sellel on mõju ka ühiskonnale laiemalt. Lastekaitse Liit on seisukohal, et **kehtiv ravikindlustuse seaduse §55 kalendripäeva keskmise tulu arvestamise regulatsioon haigus- ja hooldushüvitiste maksimise ei toeta piisavalt töö- ja pereelu ühildamist, kohtleb väikelapse vanemaid ebaõiglaselt ning paneb lapsevanema esimesel tööle naasmise järgsel aastal keerulisse olukorda.**

Probleemile on viidanud ka Õiguskantsler, kes muuhulgas juba 2017 aastal nentis, et hooldushüvitise arvutamise reeglite tõttu satuvad paljud pered keeruliste valikute ette (vt Õiguskantsleri arvamus Hooldushüvitise suurus⁸). Eelnõu ravikindlustuse seaduse muutmiseks vastavas osas oli arutluse all ka 2021 mais Riigikogu sotsiaalkomisjonis. Paraku edutult. Airon Roosalu 2022. aastal algatatud kollektiivne pöördumine „Haigekassa hüvitised peale vanemahüvitist korda!“⁹ juhtis tähelepanu samale probleemile. Kollektiivset pöördumist arutati 25.10.2022 Riigikogu sotsiaalkomisjoni korraldatud arutelul, millel ebavõrdse kohtlemise lõpetamise vajadusele viitas ka Lastekaitse Liit¹⁰.

Samas ei saa unustada ka rahvusvaheliste konventsioonidega ühinemisest tulenevaid kohustusi riigile. Aastal 2015 Lastekaitse Liidu eestvedamisel koostatud ÜRO lapse õiguste konventsiooni täiendavas aruandes rõhutati, et ühtlustada on vaja peretoetuste süsteemi, suurendada

eurot (naistel) või 47 eurot (meestel).

⁷ Loe lähemalt: <https://www.stat.ee/et/uudised/suhtelist-vaesust-kogevad-enim-vanemacalised-lastega-peredest-üksikvanemad-parandatud-09122022>

⁸ Vaata lähemalt Õiguskantsleri seisukoht: 22.11.2017 nr 6-1/171461/1705299. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.oiguskantsler.ee/et/seisukohad/seisukoht/hooldush%C3%BCvitise-suurus>

⁹ Vaata lähemalt: <https://rahvaalgatus.ee/initiatives/7a559362-94b6-4eb7-aeaf-11d39b3db4e6>

¹⁰ Ibid. 2

paindlikkust lapsevanemate töö- ja pereelu ühitamise võimaluste parandamiseks ning tõhustada üksikvanemaga perede toetussüsteemi¹¹. Antud küsimuse lahendamise vajalikkusele juhtis tähelepanu ka ÜRO Lapse Õiguste Komitee 2017. aastal tehtud lõppjärelustes Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta¹².

Lastekaitse Liit peab vajalikuks parandada haigus- ja hooldushüvitise maksmise tingimusi vanemapuhkusele tööle naasmise järgsel aastal.

Lapsevanemate haigus- ja hooldushüvitiste arvestamise regulatsiooni muutmine viisil, mis võimaldaks lähtuda vanemapuhkuse järgselt tööle naasvatele lapsevanematele haigus- ja hooldushüvitiste maksmisel eelnõus toodud lahendusest:

- 1) puudutaks kõiki lapsevanemaid, kes naasevad peale vanemapuhkust (endine lapsehoolduspuhkus) tööle, aasta jooksul hinnanguliselt 11 000 lapsevanemat, neist valdav enamik (89%) laste emad;
- 2) aitaks kaasa töö- ja pereelu ühitamisele;
- 3) parandaks väikelastega perede majanduslikku toimetulekut, mis omakorda toetaks laste heaolu nendes peredes;
- 4) tagaks väikelaste vanemate õiglasema kohtlemine.
- 5) oleks positiivseks mõjuriks pereplaneerimise otsuse tegemisel, st sel juhul omaks mõju ka sündide kasvule tervikuna.

Lastekaitse Liit toonitab, et lapse heaolule kui poliitika teemale tuleb läheneda komplekselt, kuna lapse heaolu moodustub ühiskonna toimimise eri tasandite kontekstis. Liit rõhutab taaskord¹³, et ka sündimuse suurendamise puhul on vaja terviklikku lähenemist, kuna lastesaamist mõjutavad sellised valdkonnad nagu lastehoid, tulevaste emade ja isade toetamine, töö- ja pereelu ühildamine, regionaalne areng, elukeskkond. Samas ainult laste sündimuse kasvust rahvastikukriisi lahendamiseks ei piisa – **vaja on tagada, et igal lapsel oleksid ka piisavad võimalused kasvada toimetulevaks täiskasvanuks. Sealjuures on riigil vaja pöörata suuremat tähelepanu erivajadustega lastega perekondade mitmekülgele toetamisele.**

Kaasaegne sotsiaalpoliitika peab tuginema võrdsetel võimalustel põhinevatele inimkapitali investeringutele, sotsiaalsete riskide ennetamisele ja kaitsele nende eest, tööturule pääsemiseks loodud tõhusatele turvavõrgustikele ja stiimulitele, et võimaldada inimestel elada inimväärset elu, muuta elu jooksul isiklikku ja kutsealast staatust ning oma võimeid parimal viisil ära kasutada.

-

Lastekaitse Liit toetab eelnõud. Tunnustusväärne on õigusselguse taotlus - eelnõu ja seletuskirja puhul saab positiivsena välja tuua asjakohasuse, loogilise struktuuri, ladusa keelekasutuse, aga ka värske statistika ja toetavate näidete kasutamise. Käesoleva eelnõuga **kavandatavate muudatuste edukuse võti on mitmekülgses ja järjepidevas teavituses.**

Seletuskirjas on rõhutatud, et eelnõu kiireloomulisus tuleneb sellest, et tegemist on Eesti ühiskonnas juba aastaid teadvustatud probleemiga, millele on korduvalt Sotsiaalministeeriumi tähelepanu juhtinud nii Õiguskantsler kui ka kümned ministeeriumi poole pöördunud lapsevanemad. Lastekaitse Liit jääb lootma, et samadel alustel leiavad kiireloomulisena lahenduse ka

¹¹ Loe lähemalt: <https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2016/02/%C3%9CRO-LAPSE-%C3%9SIGUSTE-KONVENTSIOONI-T%C3%84IENDAV-ARUANNE.pdf>

¹² Loel lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/05/lok_soovitused_eesti_keeles.pdf

¹³ Vaata lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/05/1-8-2-22-21_Arvamus-perehuvitiste-seaduse-muutmise-seaduse-eelnoule-619-SE_0.pdf

paljud teised probleemid, millele on erinevad osapooled aastaid tähelepanu juhtinud¹⁴. Näiteks eelpool nimetatud erivajadustega lastega perekondade mitmekülgne toetamine¹⁵.

On positiivne, et riik on vanemahüvitiste süsteemi viimastel aastatel paindlikumaks muutnud. Nüüd on viimane aeg lahendada ka pikalt lahendamist vajanud kitsaskoht seoses vajadusega muuta vanemahüvitise järgse haigus-ja hooldushüvitise arvestamise regulatsioon õiglasemaks.

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega

Varje Ojala

/allkirjastatud digitaalselt/

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

¹⁴ Ibid. 12.

¹⁵ Loe lähemalt: <https://epl.delfi.ee/artikkel/120094940/puuetega-laste-vanemad-me-enam-ei-jaksa-voidelda-oma-laste-oiuste-est>